

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**גופים רשמיים העוסקים בצורכי הדורות
הבאים ובפיתוח בר-קיימא
- סקירה משווה -**

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: נעמה טשנר

אישור: יובל וורגן, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

כ' באייר תשע"ג

30 באפריל 2013

מסמך זה נכתב לבקשתו של חבר הכנסת בועז טופורובסקי, ומובאת בו סקירה מעודכנת של גופים רשמיים העוסקים בצורכי הדורות הבאים בכמה מדינות בעולם.¹

בפתח המסמך יוצג רקע תמציתי על נציבות הדורות הבאים שפעלה בישראל, ואחריו יוצגו הגופים הרשמיים במדינות שנסקרו על-פי השיוך המוסדי שלהם – ממלכתי עצמאי, פרלמנטרי וממשלתי. בהמשך יוצגו שני כלי מדיניות המאפשרים הטמעת חשיבה ארוכת טווח בתהליכי קביעת מדיניות. בנספח מובאת רשימה חלקית של נושאים מרכזיים שעומדים על סדר-היום של האו"ם בתחום ההגנה על צורכי הדורות הבאים וקידום עקרונות של פיתוח בר-קיימא.

בכל המדינות שיש בהן גופים העוסקים בצורכי הדורות הבאים מלבד שבדיה, הולנד ופינלנד, הם עושים זאת במסגרת פעילותם לקידום פיתוח בר-קיימא. בכל מדינה היקף הסמכויות של הארגון שונה:

- רוב הגופים פועלים בשיוך ממשלתי ומתמקדים במתן חוות דעת, בייעוץ ובהנחיה של שרים ומגבשי מדיניות במשרדי ממשלה לגיבוש חזון, יעדים מוגדרים ואסטרטגיות פעולה בנושאי מדיניות סביבתית בכלל ושמירה על משאבים לטובת הדורות הבאים בפרט.
- בחלק מהמדינות, כגון גרמניה ובלגיה, יש גופים הנותנים שירותי ייעוץ וחוות דעת בנושאים האמורים גם לחברי הפרלמנט. בניו-זילנד פועל נציב פרלמנטרי לסביבה, שבין השאר נותן מידע, ייעוץ והמלצות לפרלמנט ולוועדותיו על חוקים בעלי השפעה על הסביבה.
- בניו-זילנד, בהונגריה ובקנדה פועלת נציבות בעלת סמכות חקירה, כמו משרד מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור בישראל.
- בדרך כלל אין לגופים אלו סמכויות ביצוע.

לגופים המוצגים במסמך זה יש מגוון מטרות, ובהן:

- לחזק ולהגדיל את בסיס הידע המדעי ולתרום ליצירת חשיבה ארוכת טווח וקוהרנטית בתהליכי קביעת מדיניות, ובייחוד בנושאי איכות סביבה, שמירה על משאבים לשימוש הדורות הבאים ואתגרים העומדים לפתחה של המדינה.
- לשמש פורום אינטגרטיבי המחזק את הקשר, את דו-השיח ואת שיתוף הפעולה בין משרדים ובין רמות ממשל שונות (לאומי-אזורי, לאומי-בין-לאומי), וכן עם בעלי עניין ועם הציבור הרחב.
- ליצור תשתית לחקר העתיד (futurism) בכלל ולחדשנות טכנולוגית בפרט.
- לחזק את השקיפות בתהליכי קבלת החלטות ולהגביר את המודעות הציבורית לאתגרי העתיד.

---

¹ מסמך זה הוא עדכון והרחבה של מחקר קודם של מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [גופים מקבילים לנציבות הדורות הבאים – סקירה משווה](#), כתיבה: יהודה טרואן, 3 באוקטובר 2006.

1. מבוא

דוח ברונטנלד הוא דוח שפרסמה בשנת 1987 הנציבות העולמית לסביבה ופיתוח (WCED). בדוח הוגדר עקרון הפיתוח הבר-קיימא כפיתוח בהווה באופן שאינו מתפשר על יכולתם של הדורות הבאים לספק את צורכיהם.² בשנים האחרונות תפיסות של קיימות (sustainability) ושל מדיניות מקיימת מציבות בפני מדינות אתגר של חשיבה לטווח ארוך מהמקובל במסגרות פוליטיות קיימות ושל התמודדות עם רעיונות כגון צדק בין-דורי.³

פרלמנטים שונים מתמודדים באופן שונה עם אתגרי העתיד. בעבור חלקם משמעות הדבר היא שיפור יכולת התגובה של המדינה על לחצים של שינויים מקומיים וגלובליים באמצעות מדיניות מגובשת בנושאים שונים. אחרים גורסים כי אתגרים אלו, לצד החשיבות של הפרלמנט כמגן האופי הדמוקרטי של המדינה, מחייבים שינויים בתהליך קבלת ההחלטות, דהיינו בדפוסי הפעולה של הפרלמנט ושל החברים בו.⁴ לפיכך מדינות העולם אימצו מודלים שונים לעיגון ההגנה על צורכי הדורות הבאים בחקיקה.⁵

2. נציבות הדורות הבאים

בישראל פעל בשנים 2001-2006 גוף פרלמנטרי ששמו נציבות הדורות הבאים (להלן: הנציבות).

הקמת הנציבות הוסדרה בתיקון לחוק הכנסת. התיקון לחוק הקנה לנציב הדורות הבאים את הסמכות להתערב בכל הצעת חוק שהוא סבור שיש בה משום השפעה ניכרת על הדורות הבאים ולחוות עליה את דעתו. הנציבות התמקדה בהגברת המודעות של המחוקק להשלכות עתידיות של חקיקה וחקיקת משנה בישראל במגוון תחומים: איכות הסביבה, משאבי הטבע, מדע, פיתוח, חינוך, בריאות, משק וכלכלה, דמוגרפיה, תכנון ובנייה, איכות חיים, טכנולוגיה ומשפטים, וכן כל עניין שוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת קבעה שיש לו השפעה ניכרת על הדורות הבאים.⁶ בחוק נקבע כי הנציב יביא נתונים וחוות דעת בנושאים שיש בהם עניין מיוחד לדורות הבאים, יחוות את דעתו על הצעות חוק בדברי ההסבר להצעה או בנספח לה, ייעץ לחברי הכנסת, יוזמן לדיונים בוועדת הכנסת, יקבל מידע מכל גוף מבוקר ויגיש אחת לשנה דין וחשבון על פעולותיו.⁷

הנציבות יזמה למשל כנסים וסדנאות להגברת המודעות הציבורית לקשר שבין זיהום אוויר לתחלואה בשיתוף מומחים מהאקדמיה ודיונים בוועדת הפנים והסביבה בכנסת. כאשר הוגשה הצעת חוק אוויר

² UN Documents, *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*, August 4th 1987.

³ אילון שוורץ, "המשבר הרך, או: קיימות ואנושיות", [קיימות: חזון, ערכים, יישום](#), הוצאה משותפת של מרכז השל והמשדר להגנת הסביבה, 2001, עמ' 27-28.

⁴ Inter-Parliamentary Union (IPU), *Parliament and Democracy in the 21st century: A Guide to Good Practice*, Chapter 8 (Facing the Future), 2006.

⁵ גיל דרור, "ביטול נציבות הדורות הבאים – בין פוליטיקה לאתיקה", [אקולוגיה וסביבה](#) 3(2), עמ' 161-165. בנורבגיה למשל עוגנה המחויבות לדורות הבאים בחוקה:

"Every person has a right to an environment that is conducive to health and to natural surroundings whose productivity and diversity are preserved. Natural resources should be made use of on the basis of comprehensive long-term considerations **whereby this right will be safeguarded for future generations as well**" (§110b [Environment], Norway Constitution, translated version, [The ICL edition](#)).

⁶ נציבות הדורות הבאים, [דין וחשבון לשנת 2002 על-פי חוק חופש המידע, התשנ"ח-1998](#), כניסה אחרונה: 18 במרס 2013.

⁷ חוק הכנסת (תיקון מס' 14), התשס"א-2001, פרק ח'.

נקי לישראל, התשס"ו-2005, פרסמה הנציבות נייר עמדה התומך בהצעה, והוא הוצמד אליה.⁸ הנציבות עסקה גם בייזום חקיקה, ובין השאר בניסיון לקדם את חקיקת חוק-יסוד: פיתוח בר-קיימא.⁹

הנציבות החלה את פעילותה בסוף שנת 2001. בשנת 2006, עם סיום כהונתו של ראש הנציבות, השופט (בדימוס) שלמה שוהם, משלא מונה אחר תחתיו, סיימה הלכה למעשה את פעילותה. בדצמבר 2010 אושרה במליאת הכנסת הצעת חוק לביטול מוסד הנציבות.¹⁰

חברי הכנסת העלו שתי סיבות עיקריות לביטולה של הנציבות בדיונים בנושא: העלות התקציבית הכרוכה בפעילותה, ותחושתם של חברי הכנסת שהנציבות קיבלה סמכות עודפת להתערב בפעילותם. למשל, בדברי ההסבר להצעת חוק הכנסת (תיקון – ביטול נציב הדורות הבאים לכנסת), התש"ע-2010, נטען כי "פעילות נציבות הדורות הבאים לכנסת במקביל למחלקות האמורות לעיל [מרכז המחקר והמידע של הכנסת והלשכה המשפטית של הכנסת] יוצרת כפילות שכרוכה בעלות תקציבית שניתן לחסוך בלי שייגרע המידע שנמסר לחברי הכנסת". בהצגת הצעת החוק לקראת קריאה שנייה ושלישית ציין חבר הכנסת יריב לוין כי "כשל של ממש נפל כאשר התקבל החוק הזה [חוק הכנסת (תיקון מס' 14), התשס"א-2001], ולא נעשתה ההבחנה המתבקשת בין הצבת נתונים והצגת קשת עמדות לבין קביעות ערכיות מה טוב ומה רע. שכן זהו בדיוק ההבדל בין מה שמועמד לרשותנו על-ידי מרכז המחקר והמידע, וחייב לעמוד לנגד עינינו, לבין נטילת תפקידנו והתערבות בו על-ידי גורם חיצוני".¹¹

3. סקירה משווה של גופים לקידום פיתוח בר-קיימא

כאמור, במדינות בעולם פועלים גופים ממלכתיים ייעודיים (עצמאיים, פרלמנטריים וממשלתיים) המקדמים מדיניות של שמירה על הצרכים של הדורות הבאים בפרט ועקרונות פיתוח בר-קיימא בכלל במגוון דרכים.¹²

מהמדינות הנסקרות להלן,¹³ רק בשלוש מדינות (הונגריה, קנדה וניו-זילנד) יש נציבות לענייני פיתוח בר-קיימא במתכונת דומה לזו של נציבות הדורות הבאים שפעלה בישראל.¹⁴ המונחים הנפוצים לגופים אלו

⁸ Shlomo Shoham, *Future Intelligence and Sustainability: The Story of the Israeli Parliament's Commission for Future Generations*, Bertelsmann Stiftung, 2010.

⁹ נציבות הדורות הבאים בכנסת, "העולם כפיקודן עבור ילדנו": פעילות פרלמנטרית לפיתוח בר-קיימא, מצגת, 13 ביולי 2005. דברי הכנסת ה-18, מושב שלישי, חוב' י', ישיבה מס' 189, 13 בדצמבר 2010.

¹¹ שם, עמ' 14422. בישיבת ועדת הכנסת ב-7 בדצמבר 2010 ציין יושב-ראש הוועדה חבר הכנסת יריב לוין כי "לצד ביטולו של מוסד נציבות הדורות הבאים לכנסת, מחליטה הוועדה לבקש ולהנחות את מרכז המחקר והמידע של הכנסת לייזום, כפי שימצא לנכון, הבאת נתונים והשלכות בפני הכנסת וועדותיה בדבר השפעת חקיקה על הדורות הבאים. אופן הביצוע יהיה בהתאם להנחיות יושב-ראש הכנסת, שהנושא הזה נמצא בסמכותו" (עמ' 17).

¹² קריאה של ארגון האו"ם להקמה של מוסדות דוגמת נציבות הדורות הבאים בעולם: Alice Vincent, Ombudspersons for Future Generations: Bringing Intergenerational Justice into the Heart of Policymaking, UN Chronicle, 11 June 2012; בית-הספר למשפטים בהרוורד הכין מסמך המפרט מגוון מסגרות חוקתיות מוצעות לנציבות הדורות הבאים: IHRC, Models for protecting the environment for future generations, Harvard Law School, October 2008.

¹³ המידע מתבסס על תשובות של מדינות האיחוד האירופי על פנייה של גרמניה ל-ECPRD, מס' 2039, מ-28 ביוני 2012; רשת ה-(EEAC) European Environment and Sustainable Development Advisory Councils היא ארגון המועצות האירופיות לפיתוח בר-קיימא, המאגד 22 מועצות מ-15 מדינות – ארגונים רשמיים בעלי מנדט רגולטיבי או אופרטיבי שנותנים מידע מקצועי ומדעי לממשלותיהם; שיחה עם נירה לאמעני, לשעבר היועצת המשפטית של נציבות הדורות הבאים, 2 באפריל 2013; סקירה כללית במנועי חיפוש באינטרנט.

¹⁴ בישראל המונח נציב משמש לתיאור תפקידם של ממונים על יחידות ממשלתיות בתחומים שונים (למשל נציב מס הכנסה, נציב הכבאות וההצלה, נציב שירות המדינה, ובעבר – נציב המים). לעומת זאת, מבקר המדינה משמש גם נציב תלונות הציבור, ובסמכותו לברר תלונות של אזרחים על רשויות השלטון וגופים ממשלתיים אחרים, ובהם מפעלים או מוסדות של המדינה וחברות ממשלתיות, וכן על עובדיהם. למעשה, הגדרת תפקידו של נציב תלונות הציבור (כמו נציב קבילות חיילים,

הם Commission (ועדה; מתורגם גם כנציבות) או Council (מועצה). המועצה הגרמנית לפיתוח בר-קיימא, למשל, דומה בהרכבה ובשיוכה המוסדי למועצה הלאומית לכלכלה בישראל והוועדה המייעצת לה, קרי, גוף מטה בשיוך ממשלתי.

להלן מוצגת סקירה המשווה גופים ומוסדות לפי שיוכם המוסדי (טבלה 1), הרכבם, מטרותיהם וכלי המדיניות שבאמצעותם מקודמות מטרותיהם.

טבלה 1: המדינות על-פי שיוכם המוסדי של הגופים הרשמיים בהן

שיוך	מדינות
ממלכתי עצמאי	הונגריה, קנדה, אוסטרליה, ויילס
פרלמנטרי	פינלנד, גרמניה, ניו-זילנד
ממשלתי	שבדיה, פינלנד, מלטה, גרמניה, בלגיה, ארה"ב

3.1. גופים ממלכתיים עצמאיים

הונגריה

נציבות הזכויות הבסיסיות (AJBH) היא מוסד ממלכתי עצמאי. הנציב – אזרח בעל תואר במשפטים – ושני סגניו¹⁵ נבחרים על-ידי הפרלמנט בהמלצתו של הנשיא לכהונה של שש שנים. חברי הנציבות הם חוקרים מומחים בנושאים רלוונטיים. עד שנת 2012 פעלו ארבע נציבויות נפרדות, ובהן נציבות הדורות הבאים. הן אוחדו, וכיום פועל גוף אחד שמטרתו הגנה על זכויות אדם, הגנה על קבוצות פגיעות ומוחלשות (ילדים, נכים וקבוצות מיעוט לאומי) ושמידת האינטרסים של הדורות הבאים. מלבד הטיפול בתלונות הציבור על פגיעה בזכויות בסיסיות, הנציב עורך חקירות ביוזמתם של שני סגני הנציב. אם הנציב אינו מסכים לחקור נושא שהוצע, עליו לידע את הפרלמנט על הסיבות לכך. לנציבות יש סמכות חוקית לדרוש מידע מגוף שנתון בחקירה לצורך חשיפת הרקע המשפטי והעובדתי של האירוע. אם הרשות הנתונה בחקירה איננה משתפת פעולה, הנציב יציין זאת בדוח המוגש לפרלמנט ולציבור. אם נעשית פעילות המזיקה לסביבה, הנציבות רשאית לקיים בדיקות שטח. לנציב יש חסינות כמו לחברי פרלמנט.

הנציב עוסק בייזום בדיקה משפטית של התאמתם של חוקים קיימים ומוצעים לחוקי-יסוד, בשיתוף בית-המשפט החוקתי (constitutional court), והוא רשאי לבקש מבית-המשפט למסור את חוות דעתו גם על התאמתם לאמנות בין-לאומיות. הנציב רשאי להגיש הצעה לשינוי נוסח החוק המוצע על סמך ממצאי הבדיקה. עם זאת, הנציבות איננה רשאית לחקור את פעילות הפרלמנט, את נשיא הונגריה, את בית-המשפט החוקתי, את משרד מבקר המדינה, את בתי-המשפט ואת שירות התביעה הכללית (למעט אגף החקירות).

ונציבת שוויון הזדמנויות בעבודה) היא הקרובה ביותר לזו של ombudsman, שפירושה אדם בתפקיד רשמי בראש ארגון החוקר תלונות נגד חברה או מוסד, ובייחוד רשות ציבורית. המנדט שלפיו פעלה נציבות הדורות הבאים בישראל היה רחב וכלל תגובה על פניות מן הציבור.

¹⁵ סגן נציב אחד ממונה על הגנת האינטרסים של הדורות הבאים, והשני אחראי להגנה על אינטרסים של קבוצות לאום.

בדוח השנתי של הנציבות מובאים נתונים סטטיסטיים על מקרים של הפרת זכויות בסיסיות בהונגריה וניתוח מדיניות התכנון הפיזי והפיתוח ותוכניות בעלות השפעה על איכות החיים של הדורות הבאים.¹⁶

קנדה

נציב לאיכות סביבה ופיתוח בר-קיימא (CESD): מוסד ממלכתי עצמאי בתוך משרד מבקר המדינה. המבקר ממנה את הנציב. אנשי הנציבות מומחים באיכות סביבה. מטרות הנציב: לתת לחברי הפרלמנט ניתוח עצמאי ואובייקטיבי על מאמצי הממשלה לקדם עקרונות פיתוח בר-קיימא והגנה על הסביבה; לפקח על משרדי הממשלה ולוודא שהם עומדים ביעדי פיתוח בר-קיימא; לטפל בבקשות של אזרחים לקבל "דין וחשבון סביבתי" ממשרדי ממשלה (Environmental petitions);¹⁷ לבחון את איכות התוכניות האסטרטגיות של משרדים ממשלתיים לעניין פיתוח בר-קיימא ואת רמת יישומן; להעיר על התוכנית הלאומית לפיתוח בר-קיימא שמגיש שר הסביבה ועל מידת התאמתה לסטנדרטים הקיימים. הנציבות מפרסמת דוח שנתי על פעילותה.¹⁸

אוסטרליה – טריטוריית הבירה (ACT) וויקטוריה

משרדי הנציבים לקיימות ולסביבה: יש גופי נציבות בשתי מדינות באוסטרליה – טריטוריית הבירה (ACT) וויקטוריה. אלו משרדים עצמאיים הפועלים במימון ממשלתי, ובכל אחד מהם נציב המתמנה לחמש שנים וכמה עובדים. שר הסביבה ממנה את הנציב על-פי חוק. תחומי הפעילות של המשרדים: סקירת הנושאים הסביבתיים במדינה; יידוע הרשויות בדבר מצב הסביבה הטבעית; עידוד תהליכי קבלת החלטות ומדיניות סביבתיים; הרחבת הידע וההבנה בנושאים אקולוגיים ופיתוח בר-קיימא; מסירת דוחות קבועים על ניהול משאבי הטבע; מתן ייעוץ לרשויות השלטון המקומי בדבר עקרונות פיתוח בר-קיימא.¹⁹

ויילס (בריטניה)

הנציב לעתיד בר-קיימא: בעקבות הפסקת התמיכה הממשלתית בנציבות לפיתוח בר-קיימא שפעלה בעבר באנגליה ובוויילס (ראו סעיף 4.3. להלן) הקים הממשל בוויילס את הנציבות, שהיא גוף עצמאי שתפקידו לייעץ לו בדבר מדיניות וגישות ליישום פיתוח בר-קיימא ולשמש קול לדורות הבאים. הנציבות מקבלת תמיכה גם מהפורום לפיתוח מקיים (Cynnal Cymru) – ארגון ולשי ללא כוונת רווח.²⁰

---

¹⁶ תשובת הונגריה על פניית גרמניה ל-ECPRD, מס' 2039, מ-4 ביולי 2012; [Office of the Commissioner for Fundamental Rights](#), אתר הנציבות (הונגריה), כניסה אחרונה: 29 באפריל 2013.

יש לציין כי הונגריה הוזכרה בעבר (לצד ישראל, כשפעלה בה נציבות הדורות הבאים) ומוזכרת כיום כדוגמה למדינה אשר פועל בתחומה גוף עצמאי להגנה על צורכי הדורות הבאים. ראו למשל: [World Future Council, Guardian for the future: How to include future generations in policymaking](#), December 2011.

¹⁷ אזרחי קנדה מגישים בקשות ל"דין וחשבון סביבתי" לנציב. הן יכולות לעסוק בכל עניין בעל היבט סביבתי שבאחריות גוף ממשלתי מבוקר, ובכלל זה עבירות על חוקים, מדיניות, תקנות ויישומן ודרישה לקבלת הסבר כיצד המדינה מקדמת טיפול בנושא סביבתי מסוים (כפי שמיושם בארץ חוק חופש המידע וכפי שמוסדרת פנייה אל מבקר המדינה).

¹⁸ [Office of the Auditor General of Canada](#), אתר מבקר המדינה (קנדה), כניסה אחרונה: 20 במרס 2013.

¹⁹ [Office of the Commissioner for Sustainability and the Environment](#), אתר האינטרנט של הנציבות (אוסטרליה), כניסה אחרונה: 4 באפריל 2013.

²⁰ [Llywodraeth Cymru Welsh Government](#), אתר הממשל (ויילס, בריטניה); [Cynnal Cymru-Sustain Wales](#), אתר הפורום לפיתוח מקיים בוויילס, כניסה אחרונה: 23 באפריל 2013.

3.2. גופים פרלמנטריים

בסעיף זה יוצגו שלוש מדינות שבהן נמצאו גופים המשויכים לפרלמנט. בפינלנד ובגרמניה אלה ועדות המורכבות מחברי פרלמנט, ובניו-זילנד פועל גוף פרלמנטרי מקצועי.

פינלנד

ועדת העתיד: ועדה פרלמנטרית קבועה שבה 17 חברי פרלמנט, וכן עובד מדינה על תקן של מומחה. הוועדה מגישה הערות על תחזית העתיד שמכינה הממשלה ומנתחת מסמכי מדיניות בתחומים שבהם עוסקות ועדות הפרלמנט ושיש להם השלכות על העתיד. נוסף על כך הוועדה מגישה חוות דעת לוועדות פרלמנטריות אחרות על-פי בקשתן. היא עוסקת בייזום דיאלוג ובגיבוש חוות דעת בדבר היבטים הקשורים לעתיד, ובייחוד על מדע ועל השפעות הטכנולוגיה על החברה, באמצעות ארגון כנסים אזוריים על תחזיות-עתיד בשיתוף הממשלה. הוועדה בוחנת מחקרים בלימודי עתיד ועתידנות. בכל כהונה הוועדה בוחרת נושאים להתמקדות. חברי הוועדה מבקרים במדינות אחרות ובכינוסים בין-לאומיים בתחומי מדע, טכנולוגיה וחדשנות.²¹

גרמניה

ועדה פרלמנטרית מיעצת לפיתוח בר-קיימא: ועדה פרלמנטרית שאינה נמנית עם הוועדות הקבועות, אך פועלת בפרלמנט כגוף רשמי, שבה 22 חברי פרלמנט ו-22 ממלאי מקום אשר מתמנים על-פי מפתח סיעתי. תפקידיה: לקדם אחריות ארוכת טווח בתהליך הפוליטי; להבנות תהליך קביעת מדיניות לדורות הבאים; לתמוך בעבודתם של המוסדות הממשלתיים; לשלב שיקולים פרלמנטריים במדיניות הסביבתית הלאומית; להשתתף בקביעת מטרות; ללוות את העשייה הפרלמנטרית בתחום פיתוח בר-קיימא; לשתף פעולה עם פרלמנטים אחרים; לכתוב ניירות עמדה והמלצות מדיניות בנוגע לתכנון לטווח הבינוני ולטווח הארוך; לתמוך בדיון הציבורי בנושא. הוועדה מגישה דוח אחת לשנתיים לפחות.²²

ניו-זילנד

נציב פרלמנטרי לסביבה: גוף פרלמנטרי מקצועי שבראשו נציב (כיום נציבה) המתמנה לחמש שנים. בגוף מועסקים 16 עובדים טכניים ואדמיניסטרטיביים. היעדים הראשיים של הנציבות: לערוך ביקורת של הגופים הממשלתיים הממונים על ניהול משאבי המדינה; לחקור את רמת היעילות של התכנון והניהול הסביבתיים של רשויות המדינה; לקבל תלונות מהציבור בנוגע לסביבה ובנסיונות מסוימות לערוך חקירה; לחקור אירועים בעלי השלכות סביבתיות; לקיים חקירות לבקשת הפרלמנט בתחומים בעלי השפעה על הסביבה; לתת מידע, ייעוץ והמלצות לפרלמנט ולוועדות בנוגע לחוקים בעלי השפעה על הסביבה; למסור את תוצאות החקירות לפרלמנט. בסמכות הוועדה לזמן עדים ולגבות עדות בשבועה. יש לציין כי הנציבה אינה יכולה לבטל או לשנות החלטות שקיבלו גופי המדינה.²³

²¹ [The committee for the Future](#), אתר הפרלמנט (פינלנד), כניסה אחרונה: 2 באפריל 2013; OECD Public Governance Reviews Finland: Working Together to Sustain Success, OECD Publishing, 2010.

²² [Parlamentarischen Berat für nachhaltige Entwicklung](#), אתר האינטרנט של הבונדסטג (גרמניה), כניסה אחרונה: 2 במרץ 2013.

²³ [Parliamentary Commissioner for the Environment](#), אתר האינטרנט של הנציבות (ניו-זילנד), כניסה אחרונה: 2 באפריל 2013.

3.3. גופים ממשלתיים

שבדיה

נציבות העתיד: גוף ממשלתי. יושב-ראש הנציבות הוא ראש הממשלה, וחברים בה ראשי המפלגות החברים בממשלה ותשעה אישי ציבור בולטים בתחומים שונים. מטרותיה הן לזהות את האתגרים החיוניים שהמדינה ניצבת מולם בשנים 2020-2050, לחקור אותם ולספק בסיס לתהליכי קבלת החלטות בעלות השלכות על העתיד. הנציבות מתרכזת בארבעה תחומים: דמוגרפיה; שוויון ודמוקרטיה; צמיחה מקיימת; זהות וערכים חברתיים. היא מעסיקה חוקרים בתחומים אלו, ואלה עוסקים בכתיבת מאמרים ודוחות ובהכנת סמינרים. הנציבות מחויבת לשתף את הציבור הרחב וארגונים חברתיים במגוון דרכים (למשל באמצעות בלוג פעיל) ולהפיק דוח מקיף, בגיבוי ראש הממשלה, המציג ומנתח אתגרים ארוכי טווח.²⁴

פינלנד

הוועדה הלאומית לפיתוח בר-קיימא: גוף ממשלתי, בראשות ראש הממשלה והשר לאיכות הסביבה, שמטרתו לתרום ליצירת חשיבה ארוכת טווח, קוהרנטית ואינטגרטיבית בגופי קבלת ההחלטות הלאומיים. 45 חברי הוועדה הם נציגים מטעם הממשלה, הפרלמנט, השירות הציבורי, השלטון המקומי, המגזר העסקי והתעשייתי, איגודים מקצועיים, ארגונים חברתיים, אנשי דת ועוד. הוועדה מתמנה בכל מדי חמש שנים. יעדיה הפרטניים: לקדם פיתוח בר-קיימא כעיקרון מרכזי במדיניות הלאומית ובמינהל הציבורי; לעורר שיח ציבורי על נושאי סביבה; לתמוך בבניית הסכמה פוליטית בנושאים שנויים במחלוקת; לשמש פורום מקשר בין קבוצות של בעלי עניין; לקדם דיאלוג שיוביל ליצירת המדיניות הלאומית האסטרטגית השנתית לפיתוח בר-קיימא המוצגת ל-UNEP. כמו כן, הוועדה מיישבת את המדיניות הלאומית עם המדיניות הבין-לאומית בנושאי פיתוח בר-קיימא ומובילה ועדה בין-משרדית שנפגשת 18 פעמים בשנה.²⁵

מלטה

מגן הדורות הבאים: יחידה ממשלתית שהקמתה מוסדרת בחוק, הכפופה למשרד התיירות, התרבות והסביבה. את היושב-ראש ממנה ראש הממשלה, ואת חבריה, שהם בעלי ידע בתחומי חברה, כלכלה וסביבה, ממנה השר. תפקידה הם לקדם את יישום חוק פיתוח בר-קיימא ואת האסטרטגיה הלאומית לפיתוח בר-קיימא ולשמש מגן וגוף השומר על האינטרסים של הדור הנוכחי והצרכים הבין-דוריים במלטה; לקדם עקרונות פיתוח בר-קיימא בתהליכי מדיניות וחקיקה; לבנות רשת מדעית בתחום; להציע מטרות ויעדים לגופים ממשלתיים; לעודד את שיתוף הגופים הלא-ממשלתיים בקידום פיתוח בר-קיימא; לקבל הצעות מדיניות בתחום מהציבור הרחב; לקבל מידע מכל גוף ציבורי; לתמוך בקבלת החלטות המתחשבות בצורכי הדורות הבאים.²⁶

גרמניה

המועצה הגרמנית לפיתוח בר-קיימא: מועצה במינוי ממשלתי שבה 15 חברים, ובהם אנשי ציבור במשרות מפתח (חברת דירקטוריון של בנק, יושב-ראש של אגודות ועמותות, שרים וחברי פרלמנט

²⁴ [Framtids Kommissionen](#), אתר הנציבות (שבדיה), כניסה אחרונה: 10 באפריל 2013.

²⁵ [Finnish National Commission on Sustainable Development](#), אתר הוועדה, כניסה אחרונה: 3 באפריל 2013.

²⁶ [Tourism and Sustainable Development Unit](#), אתר ממשלתי, כניסה אחרונה: 3 באפריל 2013.

לשעבר ואקדמאים במגוון תחומים). מיעדיה: למצוא איזון הוגן בין הצרכים של הדור הנוכחי לצרכים של הדורות הבאים; לפתח את האסטרטגיה הלאומית לפיתוח בר-קיימא, להציע ולקדם פרויקטים ליישומה; לקדם דיאלוג ומודעות ציבורית בנושאי קיימות. המועצה נותנת ייעוץ, חוות דעת והמלצות הן לקנצלרית והן לוועדה הפרלמנטרית המייעצת לפיתוח בר-קיימא שהוזכרה לעיל. יעדיה הם שיתוף פעולה וקידום דיאלוג עם שרי ממשלה ובכירים במשרדי הממשלה, חברי הפרלמנט, נציגי התעשייה והציבור הרחב; ייזום כנס ציבורי שנתי שבו הקנצלרית מציגה את המדיניות הסביבתית האסטרטגית של הממשלה; פרסום מחקרים, ניירות עמדה והודעות לעיתונות.²⁷

בלגיה

המועצה הפדרלית לפיתוח בר-קיימא (FRDO-CFDD): גוף מייעץ לממשלה ולפרלמנט שהוקם לפי חוק. במועצה חברים נציגי החברה האזרחית, ארגונים סביבתיים, ארגוני צרכנים ומומחים. נציגי הממשלה המרכזית וממשלות המחוזות משתתפים בדיונים כמשקיפים. תפקידיה המועצה: לייעץ לבקשת הממשלה והפרלמנט בדבר המדיניות הלאומית לפיתוח בר-קיימא; ליזום חוות דעת; לתאם בין גופים ולשמש פורום חוצה מגזרים לעידוד הדיון בפיתוח בר-קיימא; להגביר את המודעות הציבורית באמצעות ארגון שולחנות עגולים וסימפוזיונים. המועצה נחלקת לשמונה קבוצות עבודה קבועות, וכל אחת מהן מגישה חוות דעת ודוחות. המועצה גם עוקבת אחר יישום המחויבויות הבין-לאומיות של בלגיה.²⁸

ארצות-הברית

המועצה לאיכות הסביבה: חוק המדיניות הסביבתית הלאומית (NEPA) קובע כי מדיניות הממשלה הפדרלית היא "...ליצור ולשמר תנאים שבהם האדם והטבע יתקיימו באופן פרודוקטיבי והרמוני ולספק את הצרכים החברתיים, הכלכליים והאחרים של דורות של אמריקנים בהווה ובעתיד".²⁹ בחוק האמור הוקמה המועצה לאיכות הסביבה (CEQ), הכפופה למשרד הנשיא. המועצה אוספת ומנתחת מידע ומגישה המלצות לנשיא בדבר מדיניות והשגת מטרות לאומיות ארוכות טווח בנושאים הנוגעים לקשרים שבין סביבה, בריאות, חברה וכלכלה.³⁰

נוסף על כך חוק זה מחייב שכל הצעת חוק פדרלית שעשויה להשפיע על איכות החיים הפיזית תלווה בהצהרה על השימושים הבלתי-הפיכים במשאבים הדרושים לשם יישום החוק ועל היחס בין השימוש קצר הטווח והמקומי במשאבים לבין היכולת לנצלם ביעילות לאורך זמן.³¹

---

²⁷ [The German Council for Sustainable Development](#), אתר האינטרנט של המועצה (גרמניה), כניסה אחרונה: 24 במרס 2013.

²⁸ [The Belgian Federal Council for Sustainable Development](#), אתר אינטרנט של המועצה הפדרלית (בלגיה), כניסה אחרונה: 24 במרס 2013.

²⁹ National Environmental Policy Act (NEPA) 42 U.S.C. § 4331(a). כמו כן, בנספח לחוק זה מפורטות מסגרות חוקתיות להגנה על הדורות הבאים (Appendix D: Examples of Domestic Legal Frameworks to Protect Future Generations).

³⁰ [The Council on Environmental Quality](#), ארה"ב, כניסה אחרונה: 29 באפריל 2013.

³¹ National Environmental Policy Act (NEPA) 42 U.S.C. § 4321.

4. גופים על-ממשלתיים ואחרים

4.1. ארגונים בין-לאומיים³²

תוכנית הסביבה של האו"ם (United Nations Environment Programme – UNEP): הארגון הוקם בשנת 1972, ומטרתו "להנהיג ולעודד שותפות בין-לאומית בדאגה לסביבה ובשיפור איכות החיים של אנשים ברחבי העולם בלי להתפשר על זו של הדורות הבאים". הארגון עוסק בהערכה של התנאים הסביבתיים ברמה הגלובלית, האזורית והמקומית, בפיתוח כלים סביבתיים, בהעברת ידע וטכנולוגיה לקידום פיתוח בר-קיימא, בחיזוק גופים העוסקים בניהול משאבי סביבה ובעידוד שיתוף פעולה בין המגזר הפרטי לחברה האזרחית.³³

הפלטפורמה לפיתוח בר-קיימא באו"ם (UN Sustainable Development Knowledge Platform): בוועידת "ריו+20" בשנת 2012 הוחלט להחליף את הוועדה לפיתוח בר-קיימא של האו"ם (UN Commission on Sustainable Development) במסגרת מוסדית חדשה זו. הפלטפורמה משמשת כפורום פוליטי בין-לאומי מדרג גבוה, ומטרתה לעקוב אחר יישום ההחלטות של "ריו+20" בנושאי פיתוח בר-קיימא. הפורום ישמש גוף מנחה לממשלות העולם בנושא מדיניות מכוונת של פיתוח בר-קיימא, יקבע את סדר-היום העולמי, ירכז את תוכניות האו"ם בתחום ויחזק את הזיקה של המדיניות למדע. באספה הכללית של האו"ם פועלות כמה ועדות נוספות, כגון הוועדה לכספים וכלכלה ("הוועדה השנייה"), קבוצת עבודה פתוחה בנושא מטרות פיתוח בר-קיימא וועדת מומחים למימון פיתוח בר-קיימא.³⁴

ה-OECD: בגוף חברות 34 מדינות דמוקרטיות בעלות כלכלת שוק חופשי. הוא פועל לאיסוף ולניתוח של מידע ונתונים השוואתיים בנושאי חברה, טכנולוגיה, מסחר וסביבה, וכך הוא מאפשר לממשלות להשוות כלי מדיניות, למצוא פתרונות לקשיים משותפים ועוד. הארגון הגדיר כבר בשנת 2001 עקרונות מנחים לאסטרטגיית פיתוח בר-קיימא, ובין היתר הבטחת השפעתה החיובית ובת-הקיימא של המדיניות הכלכלית המוצעת על הדורות הבאים.³⁵

4.2. האיחוד האירופי

ארגון המועצות האירופיות לסביבה ולפיתוח בר-קיימא (European Environment and Sustainable Development Advisory Councils): פורום לשיתוף פעולה בין מועצות שהקימו ממשלות אירופה למתן ייעוץ עצמאי ומבוסס מדעית בסוגיות הנוגעות לסביבה ולפיתוח בר-קיימא. שיתוף הפעולה בין מועצות באירופה באמצעות הארגון החל בשנת 1993, וכיום חברות בו 22 מועצות מ-15 מדינות (חלקן נסקרו

³² להלן יוזכרו הגופים המרכזיים הפועלים באו"ם. נוסף על כך אפשר לציין את האיחוד הבין-פרלמנטרי (Inter-Parliamentary Union – IPU) – ארגון בין-לאומי של בתי-נבחרים שהוקם בשנת 1889, ומטרתו לעודד חילופי ידע וניסיון בין פרלמנטים כדי לחזק עקרונות דמוקרטיים. האיחוד מתמקד בשישה נושאים: דמוקרטיה ייצוגית; שלום וביטחון עולמיים; זכויות אדם; נשים בפוליטיקה; חינוך, מדע ותרבות; פיתוח בר-קיימא. ה-IPU מארגן כנסים וסדנאות ומפרסם דוחות. [IPU](#), כניסה אחרונה: 4 באפריל 2013.

³³ [UNEP](#), כניסה אחרונה: 11 באפריל 2013.

³⁴ [UN Sustainable Development Knowledge Platform](#), כניסה אחרונה: 11 באפריל 2013.

³⁵ OECD, [The DAC Guidelines: Strategies for Sustainable Development](#), 2001.

בפרק שלעיל). הארגון פועל לשיתוף מידע בין מדינות אירופה, ולעתים משפיע על מדיניות האיחוד האירופי.³⁶

4.3. גופים לא ממשלתיים

כאמור, מסמך זה מתמקד בגופים רשמיים העוסקים בצורכי הדורות הבאים. עם זאת, לצד גופים כאלה פועלים גופים לא ממשלתיים (Non-Governmental Organizations) המתמקדים בקידום חשיבה לאומית על צורכי הדורות הבאים. באנגליה למשל, בעקבות ביטולה של הנציבות לפיתוח בר-קיימא³⁷ התארגנה "הברית למען הדורות הבאים", אגודת ארגונים שמטרתם להבטיח שחשיבה ארוכת טווח והצרכים של הדורות הבאים יוטמעו בתהליך קביעת המדיניות.³⁸ בגרמניה פועל מכון מחקר (think-tank) דומיננטי ששמו "הקרן לזכויות הדורות הבאים". המכון מפרסם מחקרים המקשרים בין מדע, פוליטיקה ועסקים במטרה לקדם מודעות וידע בנושא צדק בין-דורי.³⁹

5. כלי מדיניות להטמעת חשיבה ארוכת טווח בממשלה ובפרלמנט

נוסף על גופים ייעודיים, בכמה מדינות נעזרים בכלי מדיניות להטמעת חשיבה ארוכת טווח בהליכי קבלת החלטות. להלן שתי דוגמאות.

5.1. תסקיר השפעה רגולטיבי

בכמה מדינות אירופיות (למשל אנגליה, אירלנד, בלגיה ושווייץ) משמש כלי מדיניות הנקרא תסקיר השפעה רגולטיבי (Regulatory Impact Assessment – RIA). ה-RIA הוא מנגנון לבחינת השלכות רוחביות ועתידיות של מדיניות לפני יישומה. בדרך כלל הליך RIA מופעל במסגרת גיבוש המדיניות במשרדי הממשלה או באמצעות משרד מוביל, כגון המשרד לפיתוח מרחבי בשווייץ.⁴⁰

5.2. פיתוח תסריטים ארוכי טווח

מודלים לחיזוי ולהערכה של המצב הפיזי של הסביבה בעתיד משמשים שנים רבות בתהליכי קבלת החלטות. באמצעות מודלים אלו מפתחים תחזיות לעתיד על סמך הנחות הנוגעות לרמת הצמיחה

---

³⁶ [EEAC](#), אתר האינטרנט של הארגון, כניסה אחרונה: 4 באפריל 2013.

³⁷ הנציבות באנגליה פעלה עד שנת 2011. באחריותה היה לפקח על הממשלה ולייעץ לראש הממשלה ולשרים בכל הנוגע לפיתוח בר-קיימא. בוועד המנהל היו 14 נציבים בעלי רקע אקדמי, מדעי או עסקי או ניסיון במגזר השלישי. מזכירת המדינה לענייני סביבה (Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs) הודיעה באוקטובר 2010 כי היא מפסיקה את המימון של הנציבות כגוף ופועלת במקום זאת להטמעה של עקרונות פיתוח בר-קיימא ביחידות הממשל. מקור: [Sustainable Development Commission](#), אתר הארכיב של הנציבות, עודכן לאחרונה: 31 במרס 2011.

³⁸ [Alliance for Future Generations](#), אתר הארגון, כניסה אחרונה: 4 באפריל 2013.

³⁹ [Foundation for the Rights of Future Generations](#), אתר המכון, כניסה אחרונה: 4 באפריל 2013.

⁴⁰ בבלגיה התקבל בשנת 2010 חוק המחייב להכין במסגרת ה-RIA תסקיר השפעה על פיתוח בר-קיימא (Sustainable Development Impact Assessment) של כל החלטה ממשלתית, הצעת חוק וכיוצא בזה. הוחלט כי ללא תסקיר כזה לא יוכל הפרלמנט לדון בהצעות החקוקיני השרים לא יוכל לקבל החלטות. מקור: K. Jacob, A. L. Guske and V. von Prittwitz, "Consideration of Sustainability Aspects in Policy Impact Assessment: An International Comparative Study of Innovations and Trends", Study undertaken by the Freie Universität Berlin, January, 2011.

הכלכלית, לגלובליזציה, לתקינה הסביבתית ועוד.⁴¹ **מתודולוגיית פיתוח תסריטים נועדה לבחון אפשרויות עתידיות, לאתר הזדמנויות ולהצביע על סיכונים.**

דוגמה בולטת לשימוש במתודולוגיה זו בישראל היא פרויקט "ישראל 2020" – תוכנית לאומית ארוכת טווח שהוכנה בטכניון בעבור הממשלה ונועדה להתוות תפיסה כלכלית, חברתית וסביבתית משולבת לפיתוחה של ישראל לקראת המאה ה-21 ולהצביע על אמצעי המדיניות להגשמתה. העקרונות שהותוו בסופו של תהליך תכנון זה אומצו במידה רבה בתמ"א 35 (תוכנית מתאר ארצית משולבת לבנייה, לפיתוח ולשימור).⁴²

נוסף על כך, לאחרונה הסתיים הפרויקט "קיימות 2030", פרי שיתוף פעולה בין המשרד להגנת הסביבה למכון ירושלים לחקר ישראל. פיתוח המדדים, התסריטים ואסטרטגיות הפעולה נועד לאפשר למקבלי ההחלטות בישראל להבין את המגמות הקיימות, למצוא את הגורמים המפריעים להגשמת חזון של קיימות ולהצביע על הנתבים שיש לצעוד בהם כדי להגשימו. התסריטים נבנו על סמך חוות דעת של מומחים בכמה נושאים מרכזיים: סחר וכלכלה, קרקע ומרחב, משק המים, משק האנרגיה, מערכות אקולוגיות, ניהול בר-קיימא של חומרי גלם לתעשייה ועוד.⁴³

---

⁴¹ Y. Garb, S. Pulver and S. D. VanDeveer, "Scenarios in society, society in scenarios: toward a social scientific analysis of storyline-driven environmental modeling", *Environmental Research Letters* 3, 2008.

⁴² אדם מזור, **ישראל 2020: תוכנית אב לישראל בשנות האלפיים**, מוסד שמואל נאמן והטכניון. התוכנית פורסמה בשנת 1997.

⁴³ **קיימות 2030**, אתר האינטרנט של הפרויקט, כניסה אחרונה: 11 באפריל 2013.

נספח: דוגמאות לתחומי מדיניות הנוגעים לדורות הבאים בדגש על קיימות

להלן רשימת נושאים שבהם למדיניות עשויה להיות השפעה ניכרת על הדורות הבאים. נושאים אלו ואחרים עומדים על סדר-היום של ארגונים בין-לאומיים כגון האו"ם וה-OECD:⁴⁴

- מיגור העוני ועידוד "צמיחה ירוקה";
- הבטחת ביטחון תזונתי וקידום חקלאות בת-קיימא;
- חיזוק המשילות הסביבתית (קרי, היכולת של מוסדות המדינה להתמודד עם אתגרים סביבתיים), וכן חיזוק הקשר בין הצרכים החברתיים, הסביבתיים והכלכליים;
- חיזוק הזיקה של המדיניות למדע; התמודדות עם ההשלכות ארוכות הטווח של הטכנולוגיה; עידוד חדשנות טכנולוגית לשם התמודדות עם אתגרים חברתיים-סביבתיים;
- תהליכי עיור, איכות החיים בעיר ויצירת "ערים מקיימות";
- הגנה על הסביבה החופית והימית והפחתת הלחץ המופעל עליה;
- הפחתת פליטה של גזי חממה והסתגלות לתהליכים של שינויי אקלים והתחממות גלובלית;
- הגנה על המגוון הביולוגי;
- צמצום תחלואה הנגרמת מנזקים סביבתיים ומכימיקלים.

נושאי מדיניות נוספים המוגדרים כ"אתגרי העתיד"

להלן נושאים נוספים שהאו"ם מגדיר כ"אתגרי העתיד". רשימה זו חלקית ואיננה ממצה את האתגרים הגלובליים שמסמכי האו"ם עוסקים בהם.⁴⁵

- חיזוק השוויון בגישה למידע ולאמצעים טכנולוגיים בתחומי החינוך;
- הגברת השוויון בגישה למערכות בריאות מתקדמות והתמודדות עם אוכלוסייה מזדקנת;
- הבטחת הביטחון האישי ותחושת הביטחון וההגנה מפני כל סוגי האלימות, בייחוד כלפי קבוצות מיעוט, נשים וילדים;
- חיזוק השוויון בגישה למידע ולאמצעים טכנולוגיים בתחומי החינוך;
- חיזוק והעצמה של קבוצות אוכלוסייה וקהילות מקומיות;
- מוכנות וחסיונות מול אירועי טבע קיצוניים.

---

⁴⁴ נושאים אלו ואחרים מפורטים למשל במסמכים האלה:

UN, [Sustainable Development Issues Briefs](#), 2011-2012.

OECD, [Work on the Environment 2013-2014](#), 2013.

⁴⁵ נושאים אלו ואחרים מפורטים בדיווח של האו"ם על הישגי העבר ואתגרי העתיד ובמסמך הבנות של האספה הכללית של האו"ם:

UN system task team on the post-2015 UN development agenda, [Realizing the future we want for all: Report to the Secretary-General](#), New-York, June 2012; UN General Assembly, Resolution adopted by the General Assembly: [66/288. The Future We Want](#), 11 September 2012, last accessed: April 29th 2013.